

ИСТОРИЯ НА ТЕРОРИЗМА (от Античността до Ал Кайда)

Наталия Христова

Част I

1. Същност на тероризма
2. Историческо развитие на тероризма (1789 – 1968)
  - 2.1. Тираноубийство
  - 2.2. Френска революция
  - 2.3. Руски тероризъм (Ленин, Сталин и държавният тероризъм)

Част II Съвременен тероризъм от 1968г. до наши дни

1. Тероризъм по време на война, от Втората световна война до войните за национално освобождение;
2. Съвременен тероризъм от 1968г. до наши дни
  - 2.1. От 1968г. до радикалния ислямизъм
  - 2.2. Корени на радикалния ислямизъм
  - 2.3. Ал Кайда/ Заплахата на ислямския тероризъм след 11. септември;
  - 2.4. Бъдеще на ислямското движение
  - 2.5. Самоубийствените операции между войната и тероризма;
  - 2.6. Новото лице на Ал Кайда;

Част I

1. Същност на тероризма

Терминът тероризъм е произведен от латинския термин „Terror”, което на латински означава „карам да трепери”. Въведен като насилие по време на война, в мирно време терорът остава да виси като дамклев меч над главите, които се опитват да се надигнат. В деспотичните общества той е инструмент за раболепие и гарант за подчиненост на масите.

Държавният терор, заплашващ или действително упражняван, прекосява вековете, както и военният терор, основан върху масови кланета. Веднъж приложен, той може да служи за назидание, да възпира духовете, без да се налага да се води битка.

Употребата на терор като метод на управление се появява още в зората на организирани общества, като фактор за разубеждаване или наказание.. Първата зародила се в Месопотамия империя, държавата Саргон, е изградена върху терора. Монголите или Тамерлан използват терора с цел градовете сами да се предават, понякога дори без обсада. С други думи *тероризмът*, който представлява *всяване на страх, е историческо явление, безкрайно по-обширно отколкото предполага съвременната употреба на това понятие. (незаконното използване на насилие за извършване на действия с терористичен характер). Днес в голяма степен тероризмът е почти единственото средство за борба на слабия срещу силния. Той цели най-вече натиск върху духовете и в този смисъл тероризмът е най-насилствената форма на психологическа война, която далеч надхвърля физическите си резултати.* Тероризмът често служи със смешно скромни средства, да сътвори сила, като се надява да постигне от долу онова, с което държавата разполага от горе.

От всичко казано дотук, можем да заключим, че тероризмът е преди всичко **инструмент** или по-скоро **техника**, толкова стара, колкото и войните по света. Той е **политически феномен**, който се дефинира през призмата на двойствеността, която противопоставя заявените идеали и тяхното прилагане. Като всеки политически феномен, тероризмът **съществува само в определен исторически и културен контекст**. Така например в продължение на три десетилетия влиянието на марксистката идеология върху терористичните движения се сливаше с тяхната съдба. Днес терористичните групировки, които се обявяват за марксистки, са малцинство, докато през 70-те и 80-те години на XX век те преобладават. Такава е историята на всички терористични движения, чиито форми се определят

от политическия контекст, в който се зараждат, съществуват и умират. Макар тероризмът да е непрекъснато обновяващо се явление, преходът между две поколения терористи често бележи дълбок разрив.

Всичко или почти всичко **противопоставя** терористичната организация **на държавния апарат**. Често същността на това противопоставяне определя характера на терористичното движение. Когато **държавата** се проявява като **рационална**, **терористичното вълнение** има **силно емоционален характер**. Когато апаратът на съвременната държава действа според принципите на една **„реалистична политика“**, и **разумното използване на съотношението на силите**, тероризмът включва в политиката си силно **морализаторско течение** (чийто кодекс се мени в зависимост от използваната идеология) и **стратегия на слабия спрямо силния**, която се основава най-вече върху психологическия ефект, нанесен на противника. Независимо дали идва „от горе“ или „от долу“, тероризмът възприема **едни и същи стратегически принципи**: *да прекърши волята на противника като засегне способността му за отбрана.*

Оперативно определение на тероризма:

Намирането на дефиниция за понятието „тероризъм“, която да е приемлива за мнозинството, се сблъсква с едно основно препятствие – отрицателната емоционална конотация на този израз. Думата „тероризъм“ се е превърнала в понятие, което съдържа по-скоро чисто дискредитиращ елемент, отколкото описание на специфичен тип действия. Хората го използват, за да изразят неодобрението си от разнообразни явления, които не им се нравят, без да се опитват точно да дефинират съставните елементи на терористичното поведение. За да дадем определение на тероризма, трябва да го разгледаме по-скоро като начин на борба, отколкото като обществено или политическо извращение и да подходим към това явление от техническа, а не от морална гледна точка.

За да бъде дадено адекватно и точно определение на това понятие, е необходимо да се прави разлика между различните условия на насилствените действия и да се разграничават различните видове конфликти, по какъвто и начин те да са назовани. Намеренията, обстоятелствата и методите използвани от една държава срещу собствените ѝ поданици са коренно различни от тези, които характеризират насилието, упражнявано от държавите срещу други държави или от бунтовнически групировки срещу правителствата. Прилагането на понятието тероризъм към тези три ситуации предизвиква объркване и вреди както на изследванията на университетските учени, така и на политическите действия. Докато понятието „тероризъм“ означава за онзи, който го употребява, само ужасяващ насилствен акт, то ще бъде полезно повече за пропаганда, отколкото за проучването му.

Интересен подход за дефинирането на тероризма е възприет от двама холандски изследователи от университета в Лейд – Алекс Щмид и Алберт Йонгман. Те събрали 109 определения на понятието, дадени от университетски учени и държавни служители и ги анализирали, за да открият основните им съставни елементи. Ето какво показват анализите им в тази посока:

насилието – присъства в 83.5% от определенията;

политическите цели – в 65%;

страхът и ужасът – в 51%;

Само в 21% от определенията се отбелязвала произволността и случайно набелязаните мишени, а само 17.5% включвали принасянето в жертва на цивилни, на мирни граждани, на неутрални хора и външни елементи.

Сами по себе си обаче, тези три основни понятия не са достатъчни, за да се изработи оперативно определение. В тях не присъстват елементи, които биха могли да отграничат тероризма от други форми на насилствени конфликти като конвенционалната или партизанската война. Очевидно и двата вида война използват насилие за постигане на политически цели. Масовите бомбандировки над цивилни очевидно имат за цел да всяват ужас сред набелязаното население. Хвърлянето на атомни бомби над Хиросима и Нагазаки, сложило край на Втората световна война, също може да бъде възприето като пример, отговарящ на същите определения на тероризма, макар и в много по-голям мащаб. Става въпрос за актове на насилие сред японското население, имащи за цел да всеят ужас и страх. Ето защо, ако искаме да използваме понятието тероризъм в анализ, свързан с обществените науки, ще се наложи да го запазим изключително за описанието на един по-специфичен тип явления, отличим от останалите форми на политическо насилие. В съвременната му употреба това понятие се свързва по-често с определен тип насилствени действия, извършвани от индивиди или групировки, отколкото от държави, и извършвани по-скоро в мирно време, отколкото във време на конвенционална

война. Макар първоначално това понятие да се е използвало в политически контекст, за да изрази насилието и репресиите от страна на държавата (царството на Терора, период от Френската революция), от практическа гледна точка дефиницията на това понятие, дадена от Държавния департамент на САЩ, е по-оперативна. Според това определение „тероризмът е умишлено насилие с политически мотиви, извършвано срещу мирни мишени от маргинални националистически групировки или нелегални агенти на определена държава, чиято цел обикновено е да повлияе на общественото мнение.” С други думи, с терминът тероризъм се обозначава по-скоро насилието, извършвано от страна на бунтовници, отколкото насилието от страна на държавата.

ТЕРОРИЗЪМ И ПАРТИЗАНСКА ВОЙНА

И тероризмът, и партизанската война са стратегии на бунта, които по същността си обаче са доста различни. За разлика от тероризма, **партизанската война се опитва да наложи физически контрол върху конкретна територия.** Понякога този контрол е частичен. Необходимостта от контрол върху някаква територия обаче е ключов момент от стратегията на партизанската война. Територията под контрол на партизанките служби е от ключово значение за набиране на хора, логистична база, терен и инфраструктура, които позволяват създаването на редовна армия.

За разлика от нея, **стратегията на тероризма не цели да контролира материално някаква територия.** Независимо от факта, че терористите се опитват да наложат волята си над цялото население и да въздействат върху поведението му като всяват страх, това влияние няма географски демаркационни линии. Тероризмът като стратегия не се опира на „освободени зони” като етап в подема и разширяването на борбата. Като стратегия тероризмът остава в регистъра на психологическото въздействие и не съдържа материалния елемент на партизанската война.

Различни са и стратегическите им концепции, свързани с големината на подразделенията, типа операции и оръжията. Обикновено партизаните провеждат военните си акции с подразделения с големината на взвод или полк, понякога дори на батальон или бригада. За разлика от тях, терористите действат в много малки групи, които варират от един убиец или един индивид, който изработва или поставя ръчно изработен експлозив, до петчленен екип за вземане на заложници. Най-големите терористични екипи наброяват 40-50 души, което обаче е рядкост.

Лесно видими са и разликите по отношение на въоръжението. Докато партизаните използват най-често обикновени военни оръжия като картечници, пушки, минохвъргачки и дори артилерия, типично за терористите оръжие са ръчно изработените бомби, коли-бомби и сложни съоръжения, включващи се при определено налягане, предназначени за експлозии в летящи самолети. Тъй като обратно на партизанската армия, терористите нямат териториална база, те трябва да се смесят с цивилното население, за да не бъдат разкрити незабавно. За да улесним малко сравнението, следва да кажем, че докато партизанската и конвенционалните войни са две различни по своята стратегия, но подобни по своята тактика форми на война, то тероризмът е особена форма на борба и по отношение на стратегията, и по отношениена тактиката.

ТЕРОРИСТИ И БОРЦИ ЗА СВОБОДА

Терористичните групи най-често описват себе си като борци за национално освобождение, борци срещу социалното, икономическото, религиозното или империалистическото подтисничество или комбинация от всичко това. От другата страна на бариерата, в един разбираем опит за дискредитиране на тероризма, политците представят като противоречащи си понятия „терористите” и „борците за свобода”. Важното, което следва да отбележим по този повод в случая е, че „тероризмът” и „борбата за свобода” са понятия, които описват два различни аспекта от човешкото поведение. Първото характеризира **начина** на борбата, а второто – **някаква кауза.** Каузите на групировките, възприели тероризма като начин на борба, са толкова разнообразни колкото интересите и стремежите на човечеството. Сред заявените от терористичните организации каузи са социални промени, стремежи, свързани с религиозни убеждения, етнически искания, околната среда, правата на животните и специфични каузи като например абортите.

От друга страна не всички движения за национално освобождение използват тероризма в името на своята кауза. С други думи едни бунтовнически групировки са едновременно освободителни и терористични, а други са или едното или другото, някои пък не са нито едното, нито другото.

ТЕРОРИЗЪМ И МОРАЛ

Най-обмисленият анализ на въпроса за морала при тероризма е направен от Уолцер. Неговата основна позиция може да бъде резюмирана със следния цитат: „*В съвременните си прояви терорът е тоталитарната форма на войната и политиката. Тя разчува моралните граници, отвъд които понататъшното ограничение е невъзможно, тъй като в категории като граждански и гражданин, няма подкатегории, за които да може да се изисква имунитет. Във всеки случай терористите нямат такива изисквания, те убиват когото и да е*” Според Уолцер тестът за морал се състои в отговорността на жертвите за възникването на действията, които са предизвикали нападателите. На основата на този критерий той предлага нещо, което може да бъде наречено приблизителна скала на убиваемост. Така например, служителите, принадлежащи към приемания като насилствен апарат, подлежат на убийство. Други служители на правителството, които нямат общо с насилствения аспект на режима (като учители, медицински персонал и т.н.), образуват спорна категория. Третата категория, тази на обикновените хора, в никакъв случай не може да подлежи на убиване, според Уолцер. Следователно да бъдат убити хора, спадащи към тази трета категория, е неморално.

Анализът на Уолцер оставя без задоволителен отговор някои принципни въпроси. Основополагащият от тях е да знаем дали моралните норми по принцип и военновременните норми в частност са абсолютни, непроменими във времето и едни и същи за всички общества или са променливо отражение на човешкото поведение. Ако моралните норми произтичат от някаква абсолютна същност, те в такъв случай може да произлизат само от два източника: от божествена повеля или от всеобща психологическа черта, еднаква за всички мъже и жени във всички общества и във всички времена. За да се даде статут на абсолютна ценност на човешкия род, е необходимо да докажем, че тази ценност се споделя от всички култури. Като се има предвид разнообразието от култури, утвърждаването и универсалността на една ценност трябва да почива върху убедеността, че тази ценност произтича от набор от поведения и емоции, съществуващи във всички общества.

Колкото до специфичния сюжет, който разглеждаме тук, т.е. реалните ценности във връзка с политическото насилие, то утвърждаването на тяхната всеобщност е незащитима. Доказателство за това е, че различията, отнасящи се до моралния кодекс на войната, който Уолцер представя като абсолютен, са твърде често срещани. Очевидните нарушения на правилата на Уолцер в съвременната история не могат да се обяснят единствено с личното безумие или неморалност на някои индивиди, оказали се начело на тоталитарните режими. В много от случаите нарушаването на морала е било подкрепено от голямата част от населението на нацията, която го е извършвала. Тежки извращения на законите на войната са били допускани дори от демокрации. Ясно е, че при прилагането си днес моралният кодекс изобщо, включително и този на войната, е продукт на нуждите на хората, на техните схващанията и на удобството им и зависи от влиянието на обстоятелствата и културата. Културните различия, отнасящи се до статута на мирното население при вземането на заложници, са очевидни. Докато голяма част от западните граждани смятаха, че използването на цивилни заложници – мъже, жени и деца като щит срещу евентуалните бомбардировки на стратегически цели от иракчаните през 1990г. е отвратителен и неморален акт, то за мнозина в арабския свят това беше морално и законно оправдано действие.

Тероризмът не се различава от останалите форми на война що се отнася до вземането на мирно население за мишена. Но той повече от всички останали форми на война систематично нарушава международно приетите закони на войната. Партизанската и конвенционалната война също често не спазват тези закони, но тероризмът ги престъпва едновременно, като отказва да прави разлика между военни и мирно население, а когато става въпрос за международен тероризъм, катонен държи сметка за границите на военните зони. Обратно на партизанската и конвенционалната война, тероризмът няма законен статут според международното законодателство. По тази причина тероризмът като стратегия и терористите като военна страна не могат да се надяват да получат законен статут. Следователно без страх от грешка можем да кажем, че тероризмът е нелегална форма на война, но да бъде той определян като неморална война е безсмислено. Терористите водят война според своите норми, а не според тези на своите врагове. Правилата на двете страни се подчиняват на възможностите и потребностите и търпят промени по чисто прагматични причини. Разбира се, народите и държавите правят морални съждения относно оправдаването на войните и някои особени случаи на война. Тези съждения обаче отразяват в най-добрия случай собствените им културни норми, често някакво партийно мнение, повлияно от непосредствени интереси. Моралът, макар и да не може да бъде единодушно разглеждан

като абсолютна стойност, в даден момент в определено общество и контекст е психологически факт и като следствие от това – политически факт.

Моралът е поведенчески кодекс, който преобладава в определено общество по определено време. Като такъв, моралът стриктно отговаря на съществуващите закони, които са ясно и точно формулирани. Като отражение на действащите норми, тероризмът е неморална форма на война за западните общества от XX век. Въпреки това силата на това представяне е отслабена от факта, че в практически всички съвременни войни моралният кодекс на поведение е бил нарушаван в огромни мащаби от всички страни, поне когато за мишена е било вземано мирно население. В това отношение разликата между тероризма и останалите форми на война е въпрос на разбиране. Докато терористите изцяло отхвърлят законността, без дори да се правят, че я уважат, то държавите отдават дължимото на законността и нормите и ги нарушават само в краен случай.

Разликите в правилата за борба с тероризма са още едно доказателство за относителността на морала. Ако законите отразяват морала в едно общество, то интересно е да се отбележи, че всички държави, изправени пред заплахата от бунт, са изковали изключителни закони и правила за спешна реакция, позволяващи на силите на реда да действат по начин, който в мирно време би бил определен като неморален. При тези обстоятелства държавите имат тенденцията да наказват доста меко нарушаването на законите от страна на силите на реда.

ТЕРОРИЗМЪТ КАТО СТРАТЕГИЯ

Тероризмът е стратегия, основана най-вече на **психологическия натиск**.

Като всички форми на война и тероризмът има важен психологически компонент, който от една страна се опитва да подрони морала на противника, като всее страх в неговите редици, а от друга страна, да заздрави доверието в себе си със собствените си сили и с желанието си за борба. За разлика от психологическия натиск при обикновен военен сблъсък обаче, психологическите основи на тероризма са от коренно различно естество. По подобие на партизанската война, тероризмът е стратегия за продължителна борба. Но партизанската война, като оставим настрана психологическият ѝ компонент, е преди всичко стратегия, основаваща се на физическия сблъсък. За разлика от партизанските отряди терористичните групи са малки, включващи до няколко стотин членове. Дори най-слабото от правителствата разполага с достатъчно военна сила, безкрайно по-значими от тези на разбунтувалите се терористи. При подобни обстоятелства партизаните не биха могли да се надяват да спечелят физическата борба. Описанието на стратегията на тероризма като психологическа форма на борба не обяснява точно как терористите се надяват да спечелят по този начин. Макар те никога да не са формулирали ясен и цялостен стратегически план, все пак е възможно да различим няколко стратегически идеи, които терористите смятат за кардинална практическа идея за тяхната борба. Тези идеи, макар и представени като отделни понятия, не се изключват взаимно и могат да се прилагат едновременно.

1.1. ПРОПАГАНДА ЧРЕЗ ДЕЙСТВИЕ: това е механизъм, предназначен да издигне знамето и да събере поддръжници; сам по себе си този механизъм не е предназначен да сваля правителства. Посланието му е свързано с осъзнаване на необходимостта това да стане и очертаването на пътя в този смисъл. Терористите революционери се надяват, че благодарение на техните атентати малкият кръг конспиратори ще прерасне в широко революционно движение. Те грижливо подбирани символите си мишени като държавни глави, губернатори или некадърни министри, за да привлекат вниманието върху справедливостта на каузата. Развитие на тероризма след Втората световна война виждаме този механизъм като вместо към грижливо подбирани мишени, той насочва атаките си към неопределени цели, но предизвикващи множество загуби. По този начин след Втората световна война тероризмът заменя пропагандаторската стойност на своята правота с максимална ударна стойност, която осигурява широко медийно покритие. Тази промяна изглежда отразява адаптирането на стратегията към епохата на телевизията.

1.2. СПЛАШВАНЕ: понятието е просто и не изисква развитие. За режима и неговите висши държавни служители, чието физическо съществуване е поставено под въпрос от бунтовниците, борбата е въпрос на живот и смърт и обикновено има малко шансове те да се откажат от нея, заради терористичните заплахи. Въпреки това терористите понякога са успявали посредством систематична кампания на убийства, осакатявания и отвлечения да сплашат избраните от тях категории хора (съдии, съдебни заседатели или журналисти). Продължение на тази идея е прилагането ѝ с цел сплашване на населението като цяло. Като пример за използване на тази стратегия в голям мащаб можем да посочим

използването ѝ за убиването на действителни или предполагаеми сътрудници на властите от Виетмин и Виетконг във Виетнам, палестинските „ударни групи“ в окупираните от израелците територии. Още по-широка група на този вид сплашвания цели да принуди населението да вземе страна. В действителност тази стратегия е *предназначена да засегне онези, които остават неутрални и които в повечето случаи са мнозинството от общественото мнение, а не толкова да сплаши управниците.*

1.3. ПРОВОКАЦИЯ: тя е важен елемент в терористката стратегия. Както и при пропагандата чрез действия, тази тема откриваме в революционните писания на XIX век. Тя получава особена значимост в „*Малък градски наръчник за градската партизанска война*“ от Карлос Маригела, публикуван през 1969г. Целта на този вид стратегия е проста и приложима не само в политическата среда на латиноамериканските диктатори, но и в множество западно либерални демокрации. Терористичните атентати целят да предизвикат у какъвто и да било режим репресивни мерки, които неминуемо ще засегнат отделни групи от населението, неприсъединили се към бунтовниците. В отговор на това тези мерки правят правителството непопулярно и дори само с това увеличават обществената подкрепа за терористите и тяхната кауза. Когато антитерористичните действия на правителството са не само драконовски, но и неефикасни, настроенията срещу правителството стават още по-силни.

1.4. СТРАТЕГИЯ НА ХАОСА (СТРАТЕГИЯ НА НАПРЕЖЕНИЕТО): използва се предимно от дясноориентирани бунтовници и се основава на опита на терористите да създават климат на хаос, за да покажат неспособността на правителството да въдвори ред и законност. Терористите се надяват, че в подобна обстановка, обществото ще изисква това твърде „слабо“ либерално правителство да бъде заменено с по-силен режим. За да се създаде климат на безредие и несигурност, терористите прибегват до „слепи“ атентати на обществени места. Както и останалите, описани по-горе стратегии, стратегията на хаоса **не представлява цялостен план за завземане на властта. Тя е само средство да се създаде определена нагласа у общественото мнение, което както се надяват бунтовниците, ще им даде най-добрите възможности да продължат борбата си.**

1.5. СТРАТЕГИЯ НА УМОРАТА: това е единственият случай, при който тероризмът се смята за средство, достатъчно да осигури победата, а не за допълнение или въведение към друга стратегия. Бунтовниците си дават сметка за своята слабост като военна сила в сравнение с мощта на правителството, и обратно на гореописаните схващания за борбата, не се надяват един ден да станат достатъчно силни, за да победят правителството във физически сблъсък. За сметка на това смятат, че са по-издръжливи от правителството и ако упорстват, накрая то ще отстъпи. Тъй като тази стратегия смята, че бунтовниците могат да спечелят не благодарение на силата, а на по-голямото търпение, тя очевидно е адаптирана към конфликти, в които залогът не е от жизнена важност за правителството. Ако правителството смята борбата на живот смърт, то няма да се поддаде на терористичния тормоз, колкото и неприятен и продължителен да е той. Нещо повече. Когато едно правителство се бори за своята цялост или за цялостта на държавата, то има по-малко скрупули по отношение на използваните средства за противодействие. Но ако правителството прецени, че определен конфликт не засяга сигурността на държавата, а само някои социални служби, то подходът му към него би бил въпрос на преценка на загубите и изгодите. Този процес на анализ обикновено никога не е прозорливо и методично оценяване на изгодите и загубите. Обикновено правителството действа опипом, с всички колебания, които произтичат от политическия натиск, несъгласия и дебати в общественото мнение и при хората вземат решенията. Онова, което евентуално може да предопредели решението, е относителната значимост на борбата колкото за правителството, толкова и за бунтовниците, и цената и продължителността на щетите.

1.6. ЕКСПРЕСИВЕН ТЕРОРИЗЪМ: в многобройни случаи тероризмът е емоционален отговор, без ясна стратегическа цел, макар актовете на насилие да са извършвани от по тактически организирана групировка. Тази констатация ни води към неясната територия на рационалното у терористите и в тероризма. Ако направим ретроспективна оценка и при вида на незначителните успехи, които тероризмът е извоювал при осъществяването на заявените си политически цели, може да се каже, че това не е ефикасна стратегия, а общо погледнато терористите могат да бъдат считани за нерационални хора, поне що се отнася до политическото им поведение. Въпреки това в определени случаи тероризмът изглежда акт на отчаяние, доколкото ирационалността му е особено явна. Типичен пример за този вид тероризъм е арменският тероризъм през 70-те и 80-те години на XX век. Двете основни арменски терористични организации ТААОА и Командосите, отмъстители за арменския геноцид извършват в периода 1975-1985г. редица нападения, насочени повече срещу турски дипломати. Зад всички действия откриваме желанието да бъде отмъстено за арменския геноцид, организирани от

турците през 1915г., по време на които загиват 1.5 милиона души. Тези групировки изискват от турците да признаят отговорността си за кланетата, нещо, което турската държава винаги е отказвала да направи. Друго емоционално искане на ТААОА е възстановяване на независимостта на арменската държава, която да включва и бившите арменски територии на Турция. В този случай, преобладаващият мотив, който подтиква младите мъже и жени да се хвърлят в актовете на насилие, принадлежи повече към емоционалния регистър, отколкото към областта на някакъв рационален политически план.

1.7. СМЕСЕНИ ФОРМИ НА БУНТ: изтъкнатите по-горе характерни черти на тероризма като вид стратегия на бунта са важни от теоретична гледна точка, ако искаме да разберем същността на тази стратегия и характерните ѝ черти. В реалността обаче доста често е трудно да се различи тероризъм от партизанска война, дори с предложените по-горе критерии. (ИРА и ливанските групировки).

Това показва, че в известен смисъл разграничението между тероризъм и партизанска война е изкуствено. То е уместно, но само като наблюдение отвън. Проблемът е, че самите бунтовници рядко правят това, когато вземат решения за своите действия. Макар самите те често да са описвали своите стратегически виждания, техните аргументи почти винаги са от практическо естество. Онова, което те разглеждат на първо място, са възможностите и ползата. Тъй като тероризмът е най-непретенциозната и най-фундаменталната от всички форми на бунт, той винаги се използва едновременно с другите стратегии. Относителната тежест на тероризма в един конфликт зависи от обстоятелствата, но той винаги е част от него.

За да резюмираме, формата, която приема един бунт – тероризъм, партизанска война, масови протести или каквато и да било комбинация от всички тях, по принцип е предопределена по-скоро от обективните обстоятелства, отколкото от стратегическите схващания на бунтовниците. Най-важният фактор са възможностите. Обикновено бунтовниците използват всички възможни начини на борба, които могат да придвижат каузата им напред. Тъй като тероризмът е най-ниското ниво на борбата чрез насилие, той винаги се използва при бунт. Често, тъй като бунтовниците са малобройни, теренът е неподходящ за партизанска война, а правителството действа ефикасно, тероризмът остава единствената достъпна форма за бунт. Понякога размирниците са способни да водят партизанска война, макар в същото време да продължава използването на тероризъм. Формата, която един протест приема, се определя от непрекъснатия процес на сблъсък със суровата действителност, а тероризмът винаги е част от него.

До каква степен има успех на тероризмът: преценката за успеха на тероризма като стратегия зависи от начина, по който дефинираме успеха. Голяма част от терористичните групировки се опитват да свалят местното правителство и да превземат властта. Според този критерий за успех и като вземем предвид единствено онези бунтовници, които са използвали като основна стратегия тероризма, само няколко антиколониалистски групи са постигнали изцяло своята цел. Борбата срещу британската власт от страна на ЕОКА в Кипър и на Мау - Мау в Кения и тази на алжирския ФНО срещу Франция са единствените добре известни примери.

Огромната част от всички съществуващи терористични групи през ХХ век са се провалили. Не е случайност, че успехите на тероризма се ограничават до категорията на антиколониалистките борби. Единствено в тази категория залогът е доста по-голям за бунтовниците, отколкото за правителството. Което обяснява явлението.

Не без значение обаче е и една друга закономерност. Една национална кауза мотивира далеч по-силно хората, отколкото социалният въпрос и като следствие от това, при равни други условия, интензитетът на насилието, породено от националистичните чувства обикновено е по-силен, отколкото породеното от социалноикономически сблъсъци насилие

За разлика от бунтовниците, терористите по-често са успявали да постигнат някакви частични цели. Може да изброим *четири типа частични терористични успехи*

1. набират вътрешна подкрепа, която позволява на терористите да достигнат високо равнище на бунта;

2. привличат международното обществено внимание върху техните конфликти;

3. придобиват международна легалност

4. получават частични политически отстъпки от страна на противника;

История на тероризма

I. Тираноубийство: То е една от първите, доста забравени форми на терористична техника и е най-разпространената форма на тероризъм в предмодерните времена. Монополът се държи от

организацията на хашашините, действала през XIII – XIV век, която носи доста от чертите на съвременните терористични организации

Защо трябва да говорим за тиранубийството в контекста на тероризма? Трудно е да се намери допирна точка между учението на Аристотел и организациите, обречени да всяват ужас. Въпреки парадокса на първ поглед, такава връзка все пак съществува, тъй като както политическата мисъл на Запада, така и в арабските страни е била силно повлияна от гръцкото наследство. На второ място, доста значимо през вековете е и влиянието на защитниците на тиранубийството върху групите, действащи чрез политически убийства. Поддръжката, която оказва философията или теологията често се смята за източник на безспорна законност от революционерите, готови да прибегнат до насилствени действия. Всъщност тиранубийството дълго време е едно от смятаните за законни средства за борба срещу деспотизма.

В един недемократичен контекст, политическото убийство всъщност представлява единственото средство за оспорване на политическата власт. То е едновременно средство за протест, за дестабилизация на един политически режим, средство за освобождаване от даден държавен глава или политически водач с надеждата за по-добър заместник. От момента, в който не може да се мисли за народно въстание- което е норма в голяма част от обществата – политическото убийство остава единствения начин да се атакува властта. Понятието за политическо убийство е свързано преди всичко с това за деспотизъм. Това важи за терористите, които систематично оправдават действията си с борбата против деспотизма. Хашашините оправдават убийствата с целта да свалят деспотичния режим на селджукските турци. В крайна сметка на заден план остава фактът, че политическите убийства целят просто подмяната на един деспотичен режим с друг, тъй като първоначалната цел е преди всичко да се започне борба.

Съгласно фактите всеки и всичко може да бъде обявен за „деспотичен“. Така например през 2003г. по време на войната в Ирак във вренските медии понякога бее трудно да се направи разликата между един тиранин като Садам Хюсеин и Джордж Буш. Той, каквито и резерви да имаме към него, не притежава онези качества, които биха могли да му спечелят титлата тиранин, най-малкото защото на президентските избори е принуден да се изправя срещу една опозиционна партия. В същия ред на мисли, САЩ често са възприемани като деспотична сила, готова на всичко, за да наложи волята си над останалата част от света. В такъв контекст на неконтролираната субективност всяко замислено действие срещу даден политически режим може да се оправдае като борба срещу деспотизма и тиранията.

При философите понятието за деспотизъм или тирания е много по-точно. При Херодот тиранията се противопоставя на монархията с това, че не притежава способността да бъде предпазлива или умерена. За Платон тиранията е следствие от анархистични отклонения в демократичните системи, които, изправени пред собственото си нехайство, се принудени да прибегнат към тиран, който, макар и дете на народа, не се колебае да удари своя баща. Аристотел също вижда в тиранията изкривяване на политическата система, представлявана от монархията, но в която бащата е под образа на монарха или тирана, а не на народа. Всъщност търсенето на една справедлива система (каквото всъщност е политиката) предполага разрушаването на една несправедлива система. Тройната политическа схема на Аристотел – монархия/тирания, аристокрация/олигархия и тимокрация/демократия– властваща векове наред, обяснява, че корумпираният вариант на всяка система отдалечава едно общество от справедливостта. Следователно дълг на гражданите е да възстановят съответната система, като я освободят от язвата. Или по-кратко казано, физическото премахване на един тиран произтича по някакъв начин от гражданския дълг. В гръцката цивилизация убиецът на тирана се издига в ранг на герой. Според Аристотел, онзи който убие тиранин, е герой, защото е унищожил човека, виновен за някакви изстъпления. И, обратно, онзи който убие крадец, не е герой, защото престъпленията на последния се дължат на жизнени потребности. Още Аристотел различава тиранубийството от обикновеното престъпление. Това философско разграничение е без стойност в гражданското право, но представлява важна характерна черта на античната политическа култура и на онези, които са се вдъхновявали от нея в Европа и в арабския свят. Цицерон твърди, че ако убийството е най-осъдителното престъпление, то тиранубийството е най-благородното действие, онова, което освобождава човечеството от „жестокостта на един див звяр.“ Това оправдание на тиранубийството, подкрепено с желанието да се съвмести подобно действие със закона и да му бъдат наложени някои морални норми, е близко до доктрината за справедливата война, посредством която употребата на насилие намира оправдание в много точно определени, макар и подлежащи на тълкувания случаи. В

началото на XV век XVI –тия Вселенски събор в Констанц официално отрича тираноубийството. Въпреки това философите, католици и протестанти, продължават да защитават правото да се убие тиран.

От XVI век насам тираноубийството престава да бъде, както в Античността, акт на отделен герой, на личността която жертва себе си, за да спаси народа си от деспотизма. Самият народ или него представител трябва да се нагърби с тази задача. Джордж Бюканън оправдава начинанието, като проповядва война срещу тирана, който поради това, че е нарушил законите на обществото, може да бъде разглеждан като враг на народа и страната, и третиран като такъв. През XIX век тираноубийството престава да бъде средство за отърване от един тиранин и връщането на свободата на народа. Екзекуцията на даден тиранин е символична, тъй като позволява пречистването на политическата система и възможността за нов старт, като целта вече не е просто да се смени политическият режим, а да се промени обществото. Това ново тълкуване на тираноубийството, заклеяно от Кант, въпреки всичко ще бележи целият XIX век. Руските народници са негови основни привърженици. За тях самата същност на един деспотичен режим изисква физическо унищожаване на автократа, единственото средство за осигуряване на промяната и възраждането на политическата система. Ленин ще приложи този принцип в края на Революцията от 1917г. като заповядва екзекуция без съд и присъда на руското императорско семейство. За множество революционни и терористични групировки тираноубийството е централен философски елемент. Но както ще видим по-късно, то служи също и за оправдание на държавния тероризъм, т.е. прилагания то държавния апарат терор спрямо народа, който произхожда от Революцията през 1789г., същата, която изгради своя мит около убийството на един владетел.

II. Тероризмът през съвременната епоха 1789-1968

Френската революция е граничен период в историята на тероризма. Именно тук се появява понятието „терор“, което можем да наречем държавен тероризъм, като предвестник на една практика, която ще се развие силно през XX век с появата на тоталитаризма и на насилието в широк мащаб. Понятието тероризъм разбира се произлиза от Терора, който върлува през 1793 и 1794г. Векът на Просвещението дава на човечеството идеята за народния суверенитет. Именно в негово име Революцията си поставя за цел да го брани посредством държавен терор, в който целта оправдава средствата, включително и най-насилствените.

От историческа гледна точка терорът започва на 05.09.1793г. при Конвента и приключва на 27.07.1794г. с падането на Робеспьер, т.е. трае по-малко от година. По-голяма част от политикозите разглеждат Терора като политическо явление. С него едновременно се поставя началото на съвременния държавен терор и модел, въз основа на който се определя и стратегическата употреба на насилие от държавния апарат. Стратегическият терор води началото си от първите революционни размирици със създаването на Комитета за издирвания на парижкото кметство – предвестник на Комитета за обществено спасение от 1793г. Комитетът за издирвания има за задача да разкрива заговори срещу Революцията. В работата си той стига още по-далеч, като започва да скалпява измислени заговори. За да предотврати заговорите, Комитетът се осланя на доноси. Така че той се стреми да разработи цяла политика на доносничеството и обещава на членовете на Комитета, че те „ще се уверят при нужда относно заподозрените лица, ще ги разпитат и ще съберат веществен доказателства“. Членовете на Комитета имат достъп до фондове, позволяващи им да награждават доносниците, пропорционално на важността на предоставените сведения. За да поддържа активността си – а клеветниците му са много – Комитетът действа като всички институции от същия тип – той измисля и съшива с бели конци заговори и врагове. Организацията като ЦРУ действат по същия начин в съвсем друг контекст и винаги като се позовават на една и съща причина – в полза на държавата или Революцията: „Целта оправдава средствата“. След създаването на Комитета, се създават и институции, които позволяват да се използва терора, като например Революционния трибунал и Комитета за обществено спасение. През 1793-94г. е извършена още една стъпка като терорът е институционализиран от централната власт, която го превръща в политика на Революцията. 1794г. бележи най-жестоката точка от политиката на терора, когато правителството задейства стратегията си за унищожаване на враговете на народа, илюстрирана от кампанията, проведена във Ванденя, което поставя контрареволуционерите в същото измерение, както някоя чужда враждебна нация. В резултат на това в Париж на смърт са изпратени 2 625 души, а в цяла Франция – 16 600. към тези цифрина „официалния“ терор може да се прибавят и други жертви, поне още

20 000 души. Като цяло терорът е предизвикал смъртта на 200 – 300 000 души при население 28 милиона души – скромна цифра в сравнение с организираниите през ХХ век кампании на терор, но все пак значителна.

Анализът на терора в изложения по-горе исторически контекст ни дава основание да го разглеждаме като предвестник на системата, която откриваме по-късно в големите революции и особено в болшевишката: експлоатация на идеологическия фанатизъм, манипулация на социалното напрежение, кампания за унищожаване на някоя разбунтувала се фракция. Самият Робеспьер осъзнава, че ефикасността му се основава преди всичко на избора на жертвите. Жертвата не знае защо са се прицелили в нея, а не в някой друг. Френската революция не прави изключение от това правило. Терорът се прилага по различни начини – някои образи са ударени с пълна сила, други са пощадени почти изцяло.

Тази неравномерност показва:

1. Терорът е явление, което засяга всички етажи на държавния апарат, от централния до местните власти, които имат известна свобода при прилагането на спуснатите отгоре директиви;

2. Терорът е несправедлив и това е основна негова черта под каквато и форма и в каквато и епоха да се прилага. Иронията на този факт е, че обикновено терорът е бил използван от режими, които проповядват равенство.

3. Епизодът на Терора показва също до каква степен една държава, дори авторитарна (или тоталитарна) далеч не винаги успява да контролира инструмента на терора. На различните нива от държавната стълбичка решенията, които се вземат от властимащи индивиди, важат колкото и решенията, вземани на най-високо равнище. Този особен аспект насърчава злоупотребата с власт, най-вече при посредствени хора, чието усърдие запълва липсата на други неща и благоприятства разпространението на терора. В СССР властта тероризира дори хората, натоварени с разпространението на терора.

Често имаме тенденция да разделяме феномена на войната от този на терора. Сякаш става дума за два елемента, обединени единствено от съвпадение на историческите обстоятелства. Всъщност войната винаги е източник на революционен или тоталитарен държавен тероризъм и служи едновременно да узакони насилствените действия на държавата срещу една вражеска чужда сила, а след това ѝ позволява ловко да замести тази битка срещу чуждото с битка срещу враговете на революцията. С течение на времето полицията също замества армията като апарат за вътрешни репресии и се превръща в първостепенно средство на терора. Преходът е почти незабележим. Тоталитарната държава разчита на подкрепата на масите, които успява да манипулира благодарение на друго основно средство на тоталитарния арсенал: пропагандата.

Френската революция добре илюстрира всички тези характерни елементи на тоталитарната държава, но тя е само един незавършен образ, тъй като практически цялата постройка рухва с екзекуцията на Робеспьер. Тъй че можем да разглеждаме Терора от 1793-94г. едновременно като продукт на Революцията и като явление, оповестяващо появата на феномена на тоталитаризма.

След Терора от 1793-94г., ХІХ век представлява дълга скоба по отношение на държавния тероризъм, който се проявява истински чак през 1917г. Междувременно се развива нова форма на политически тероризъм, която трае до наши дни. Тероризмът, насочен срещу държавата не е ново явление. Въпреки това съвременният тероризъм е различен. Първо, той вече не е на религиозна основа – религиозното се появява на повърхността в контекста на тероризма чак през втората половина на ХХ век. Освен това, този тероризъм е практика обикновено на маргинални групи, които нямат ясно обособени политически цели и участват в различни течения – анархисти, фашисти, нихилисти и пр. Този тероризъм приема формата най-вече на цареубийство или съвременната форма на тираноубийство. Национализмът е една от главните му движещи сили, както и различни идеологии, между които анархизмът и нихилизмът.

Характерът на този нов вид тероризъм се развива в твърде особен геополитически и геостратегически контекст:

1. ХІХ век е век на преоценка; век разкъсан то няколко революционни вълни;

Това е век на насилие, в който войната се превръща в масово явление, което засяга вече не само държавните глави и армиите, но и цели общества;

2. технологията и индустриализацията придават на насилието феноменална разрушителна способност; напредъкът на техниката на взривните устройства чувствително допринася за

процфтяването на терористичните движения, които по определение са форма на борба с ниска себестойност и потенциал на възвращаемост, обратнопропорционален на вложените средства, а често и на поетите рискове;

3. в геополитически план XIX век отбелязва постепенното рухване на равновесието на силите и най-вече разпадането на няколко исторически империи;

4. Това е епохата на националните претенции. Балканите са изключително крехък геополитически театър, тъй като регионът се намира на прехода на две западащи империи – отоманската и австрийската. Тук се зараждат голям брой движения за независимост в края на 70-те год. На XIX век, когато от Отоманската империя са отрязани нейните европейски територии и продължават периода на деколонизация, която приключва почти век по-късно.

От теоретична гледна точка германецът Карл Хайцен е първият, който прави апология на тероризма като законно средство за революционна борба. В едно свое есе, което пише в трескавото време след Революцията от 1848г. той тръгва от концепцията за тиранубийството, която значително разширява. Той е първият, който от позицията на апостол на насилието въвежда следните три елемента: философия на тиранубийството; поява на демократичното общество и революционна идеология. (Хайцен се опитва да примири принципите на традиционния морал (в който престъплението се осъжда) и политическите способности, които революцията оправдава. Резултатът е доста объркан, но Хайцен е един от първите, който поставя философските основи на съвременния тероризъм. В него не само държавите, но и населението се превръща в мишена на терористите. Той е и един от първите, който вижда в лицето на технологията прекрасен терористичен инструмент, позволяващ на малка група индивиди да причини големи щети в градски условия. По подобие на много други след него, той допуска грешката да мисли, че тероризмът и масовите разрушения вървят ръка за ръка. Всъщност и до наши дни тероризмът си служи с цивилното население, за да удари правителствата, но като изключим държавния тероризъм, самото население обикновено не е мишена. И все пак, първата терористична вълна през първия „междувоеенен период“ (1870-1914) завършва с атентат, чиито последици са колосални! Убийството на великия херцог на Австрия и неговата съпруга в Сараево на 28.06.1914г. отприщва един конфликт между големите в историята, който ще получи името Първа световна война. Атентатът не е извършен от анархисти, които широката общественост автоматично свързва с тероризма – както днес се случва с ислямизма, - а от сръбски революционери националисти. Ерата на анархисткия терор е приключила, а тази на националистите едва започва.

След победата на болшевиките, Ленин използва държавния терор, за да установи властта си и да я заздрави след избухването на революцията. Той поставя първите жалони на държавен тероризъм с непознат дотогава размах. Неговият наследник Сталин използва вече добре разработената терористична система благодарение на един политически апарат, обособен в началото на 30-те години, и налага абсолютно самовластие. Съветският модел се разпространява и по света, особено в Китай, а до 70-те години и в случая с Червените кхмери в Камбоджа.

Тероризмът в Русия е използван като средство за борба само в два момента от руското революционно движение и от две групировки, които се вписват в една и съща приемственост. Народная воля и Социалреволюционната партия. Тези две групировки произлизат от разцеплението на едно крило на руското революционно движение на две фракции, една от които довежда до създаването на Социалреволюционната партия. Първата представа за тази партия е като за партия на терористи. Втората е ограничаването на опозицията на царизма, макар че всъщност партията приема различни форми. Нихилистите и пропагандаторите, които отиват сред народа, първите руски анархисти не са терористи. Разбунтувалите се селяни, въстаналите работници, моряци и войници, не са терористи. Руските теоретици на социализма всъщност съвсем рядко проповядват употребата на тероризъм като приоритетно средство за сваляне на автократията, а когато го правят, като Бакунин, не преминават от думи към действия. И накрая, руският терорист е атеист. Той жертва живота си за другите и не очаква награда в отвъдното. Около тероризма гравитират личности, които шпионират, провокират или предават, манипулирани или платени от полицията и множество идеолози, които призовават към използване на терора, но самите те него практикуват, като nihilistите или първите анархисти. Именно в такъв сложен свят попада изследователят на руския тероризъм. Тази сложност се дължи едновременно на манталитета на участниците и на развитието на събитията. Но централната ос на руския тероризъм остава борбата срещу императорския деспотизъм. Изричат се и същите думи, като тези на терористите от XX век. На терора, упражняван от държавата, те твърдят че противопоставят

непосредствено правосъдие, и го упражняват срещу онези, които възплъщават този терор и които те осъждат като палачи на народа.

Държавен тероризъм в Русия при управлението на Ленин и Сталин: От първите си стъпки като политически активист Ленин е апостол на терора, но в съвсем нова перспектива. Той критикува „дуелите“ с царските власти, които не водят до нищо освен до апатия на масите, които чакат като зрители следващия дуел. Позицията му „Терор, но не сега“ остава непроменена до завземането на властта от болшевиките през 1917г. С други думи, той критикува на изстъпленията на терора, а точно обратното. За да бъде приложен терорът ефикасно, според него терорът трябва да бъде масов сред враговете на Революцията. В указанията си за революционното завземане на властта, той проповядва две основни дейности: самостоятелни военни действия и ръководство на тълпата. Той насърчава увеличаването на терористичните актове, но в една стратегическа перспектива, тъй като продължава да отрича терористичните атентати, дело на отделни индивиди, несвързани с народните маси.

Когато войната избухва, Ленин се разграничава още повече от останалите социалистически течения, с които отказва всякакво сътрудничество. В класическото си есе: Империализмът, висш стадий на капитализма, той излага своята позиция, че революцията може да се осъществи в една икономически изостанала страна, ако е ръководена от авангардна партия, готова да стигне докрай, т.е. готова да прибегне до крайно насилие и без страх от масови кръвопролития. Моментът е подходящ за диктатура на пролетариата (всъщност на авангардната партия). Болшевиките, начело с Ленин, се смурват в гигантското пространство, което внезапно се освобождава при бруталното сриване на Русия. В този политически вакуум болшевиките с по-малко от 25000 членове превземат властта, след акто останалите революционни течения се оказват неспособни да овладеят хода на последвалите февруарската революция събития. Така малката Болшевишка партия се оказва начело на огромна държава, изправена пред тежка криза, която я води право към гражданската война и то в разгара на най-голямата война, която дотогава Европа е преживявала. Но Болшевишката партия е съставена така, че успява да устои на многоплановия шок, благодарение на сръчността на своите ръководители да я задържат на власт. Много бърза Ленин показва истинския си характер и политически възгледи. Когато конгресът на съветите решава да премахне смъртното наказание, Ленин преценява тази грешка като неприемлива и бърза да го възстанови. Така се създава съветската политическа полиция, предшественик на КГБ, която за 35 години ще изпрати в Гулаг милиони хора. Много скоро след това се създават „местни ЧК“ за борба със саботажите и контрареволюцията с изключителните права да прибегват до арести, обиски и мобилизации. През лятото на 1918г. Болшевишката партия предприема систематично разрушаване на законовата защита на индивида. Според някои членове, гражданската война не признава писани закони, тъй като са запазени за капиталистическата война. Терорът вече е в ход, което дава възможност на Болшевишката партия да се наложи окончателно. Революционната логика е същата като по време на Френската революция през 1793-94г. На 30.08.1918г. два атентата, без връзка един с друг вземат за мишена началника на ЧК в Петроград, както и самия Ленин. Първият атентат е акт на отмъщение, предприет от един студент, който действа самостоятелно. Вторият, пириписан ан една анархистка активистка Фани Каплан, е вероятно провокативен акт, организиран първоначално от ЧК.. Още на другия ден ”Красная газета” дава тон като прокламира, че за смъртта на един ще отговорим със смъртта на хиляда. Ето че сме принудени да действваме. Не тежи ли на съвестта на всеки буржоа животът на множество жени и деца. Невинни няма.

Всъщност онова, което по-късно ще наречем „червен терор“ се създава в този момент с декрета на 05. септември; наложително е сигурността на тила да бъде гарантирана чрез терор. По същия начин, за да защитим Съветската република от класовите врагове, ще трябва да ги изолираме в концентрационни лагери. Всички участващи в организациите на Бялата гвардия, в заговори и бунтова, трябва да бъдат разстрелвани. Не съществуват точни цифри за червения терор и това е нормално. Според изчисленията броят на жертвите между 1917-1921 е от 500 000 до два милиона. Виждаме, че не е било нужно да се чака идването на Сталин, за да може институционализираният терор да нанесе първите си опустошения.

В наложения през септември 1918г. режим на терор откриваме много характерни елементи не само на практикувания от Ленин терор, но и на терора, практикуван от други политически режими, които се смятат за наследници на марксизма-ленинизма като Котиа на Мао Дзедун, Камбоджа на Пол Пот или в по-ново време Северна Корея. През XX век насоченият срещу

народните маси тероризъм донася много повече жертви, отколкото тероризмът, насочен срещу държавата (често в името на същите народни маси). Докато равностметката на тероризма срещу държавата достига няколко хиляди души, то жертвите на държавния тероризъм са десетки милиони.

За разлика от терора при Ленин, при който репресивният апарат обслужва партията, при Сталинският терор партията ще обслужва репресивния апарат. Сталинският терор засяга базата и елита и от една страна се нахвърля срещу работниците и селяните, а от друга – срещу хората начело на политическия (и военен) апарат, както и срещу всички членове на Партията изобщо. Целта на Сталин е да създаде един изцяло подновен и напълно предан на неговата кауза политически апарат. За населението това означава ежедневен страх. Няма надежда, че някога това ще свърши, нито че безупречното поведение ще ви предпази. От гледна точка на психологическия шок, който един терористичен акт, причинил няколко десетки жертви, може да предизвика у народа, можем да си представим ефекта върху един народ, в който всеки познава отблизо поне по една жертва на сталинския терор. Наложената от Сталин система е безпрецедентно извратена. Той не само е архитект на весобиция терор, но именно от него населението очаква да бъде закриляно от терора, чиито механизми то не може да разбере. Мнозина приемат Сталин като последна барьерера пред терора.

Съветският съюз през 1929-1953г. е най-свършеното въпъщение на държавен тероризъм измежду всички тоталитарни режими. Никоя друга страна преди нас никога не е търпяла толкова систематично наложения от държавния полицейски апарат държавен терор. Но СССР има множество подобия в Европа и Азия, които понякога му съперничат по извращение в прилагането на институционализирания терор. Най-висок връх е постигнат през 70-те години на XX век в Камбожда, когато се сместват държавният тероризъм, вдъхновен от СССР с нацистката жажда за изстребление.

Ирландският случай е друг терористичен модел, който ще бъде възприет от множество националистически движения по света. В разгара на войната, изправена срещу британската демокрация, ИРА успява да измъкне определена политическа победа, като получава независимостта на Ейре след Световната война. ИРА и нейният стратег Майкъл Колинс успяват да нарушат равновесието на Англия с ограничени средства, но с първокласна организация. Това е опит, който ще донесе надежда на множество движения за независимост в Европа и другаде.

Архитектът на ИРА Майкъл Колинс въвежда военна структура, която позволява на отделните единици да действат самостоятелно, а за команден състав привлича ветерани от Първата световна война. Англичаните готвят своя отговор по същия начин като създават специални антибунтовнически подразделения – служители на полицията, специализирани в антитерористичната борба. По-добре въоръжени и оборудвани, те все пак губят политическата битка, без да успеят да се наложат на бойното поле. Войната е безмилостна. И двете страни използват терор. Сепаратистите нападат лоялистите, които поддържат короната и властите. Полицията провежда политика на репресии, целяща да откаже врага да продължи своите действия. За един убит лоялист биват убити двама сепаратисти. Чърчил одобрява тази стратегия. Но врагът е жилив. Той разбира, че победата се разиграва на политическата сцена, където общественото мнение е от жизнена важност. Майкъл Колинс никога не напада фронтално там, където знае, че е много по-слаб от врага. Той печели подкрепата на част от населението и ирландците от Америка, които финансират борбата. Благодарение на мрежите от информатори успява да спечели битката за разузнаването, която е основополагаща. В навечерието на Великден 1920г. ИРА напада едновременно повече от триста полицейски участъка, а няколко месеца по-рано Колинс премахва по едно и също време на осем различни места 11 офицери, работещи за британските тайни служби. Психологически това е страшен удар, който удря в сърцето на врага. Британците отговарят като отриват огън по тълпата по време на спортна проява, което води до смъртта на 14 души, а други десетки са ранени. Майкъл Колинс пренася борбата в Англия, като на 28.11.1920г. изпраща в Ливърпул командос, за да извърши саботаж. Двама служители на антитерористичната група са убити. От военна гледна точка резултатите от този атентат са смехотворни, но политически това е триумф. ИРА стига не само до английското обществено мнение, но и до международното мнение. САЩ, безспорен победител в Световната война и със статут на първостепенна сила, стоят зад Ирландия. Америка приютава милиони ирландци, които са емигранти там отскоро. Те поддържат сепаратистите и мнението им има политическо

значение в САЩ. Лойд Джордж- британският министър-председател- е принуден да преговаря. Приблизително година по-късно Ейре получава независимост. В лоното на сепаратисткото движение започва братоубийствена война между онези, които приемат разделянето на Ирландия, като Колинс, и другите, които отказват сделки, като де Валера.

Множество елементи се преплитат, за да се стигне до победа на сепаратисткото движение ,или поне до една полупобеда, тъй като Ълстър остава британски. Кой друг, няколко години по-рано би повярвал в победата на ирландските сепаратисти, освен самите те? Националистическото движение е разделено, зле организирано, а народната подкрепа е слаба. Факторите, които допринасят за успеха, включват подкрепата на САЩ, отначало финансова, а след това и политическа, решимостта на националистите, която не отслабва никога, въпреки постоянните провали, и стратегическият гений на ръководители като Колинс. Контекстът на войната и умората на британското обществено мнение правят останалото. В началото на борбата ИРА натрупва доста грешки, докато британците показват голяма ефикасност. Те обаче допускат една непоправима грешка, като забравят, че този конфликт се разиграва на политическа сцена. Като се опитват да използват терор като се борят срещу терора, те всъщност попадат в клопката на ИРА. За една демократична нация терорът не е възможен избор и води до неуспех, освен в много особени случаи и то на външни и далечни сцени (например в колониите). Британците са силни със своя колониален опит. В случая с ИРА те се сблъскват с бунтове в Англия. Когато насилието достига собствената територия, всичко рухва. Същото става и в САЩ на 11-ти септември, докато преди това американските мишени са достигани много пъти, но далеч от националната територия. Върху националната територия скалата на насилието многократно се променя – един обикновен терористичен акт може да има огромно въздействие.

В периода между двете световни войни, тероризмът обикновено се свързва с движенията за независимост, както и с крайнодесните терористични движения като хърватското Усташа на Анте Павелич, което за кратко взема властта с подкрепата на хитлеристка Германия. Някои европейски държави манипулират някои движения, за да отслабят противника или врага. Това е период, за разлика от предишния, в който международната политика се характеризира със споделената воля да се дестабилизира системата и да се промени статуквото. Терористичните организации представляват чудесни размирни елементи в тази игра. Нека да спомен убийството на министъра на финансите на Ваймарската република, Валтер Ратенау.

По време на Втората световна война тероризмът често е повече от опорна точка за някои съпротивителни движения. След войната редица движения за независимост ще следва очертания от ирландците четвърт век по-рано път. Този път ходът на историята е благоприятен за организациите, които искат независимост, тъй като колониалните империи са изгубили своята законност по време на Втората световна война. Освободителните, марксистките или националистически движения, принудени да се борят, за да извоюват независимост често прибегват до партизанска война и тероризъм.

Краят на 50-те началото на 60-те години отбелязва прехода между войните за национално освобождение и съвременните терористични движения, които едновременно се вдъхновяват от този опит и от ленинско-маоистката идеология, възприето от повечето движения за независимост.

От 1968 г. насам рекламният тероризъм у нас отбелязва своята същинска проява и подава сигнал за настъпването на нов етап от историята на тероризма.